

Karavanke UNESCO globalni geopark

Skrivnosti, zapisane v kamninah

IZVLEČEK

Geoparki so geografsko zaključena območja z izjemno geološko, naravno in kulturno dediščino, ki je pomembna v evropskem in svetovnem merilu. Njihov glavni namen je varovanje in ohranjanje dediščine, njena popularizacija, izobraževanje ter trajnostni razvoj območja. Geopark Karavanke je eden od dveh UNESCO globalnih geoparkov v Sloveniji. Pravno-formalno je organiziran kot Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje (EZTS). Skupaj s svojimi partnerji si prizadeva za varovanje in ohranjanje tako geološke kot druge naravne in kulturne dediščine čezmejne regije ter za njen trajnostni razvoj.

Ključne besede: geopark, geološka dediščina, naravna dediščina, kulturna dediščina, trajnostni razvoj, geoturizem, EZTS

ABSTRACT

Karavanke UNESCO Global Geopark: Secrets Embedded in Geological Formations

Geoparks are geographically defined areas with exceptional geological, natural, and cultural heritage that is significant at the European and global levels. Their main objectives are the protection and preservation of heritage, its promotion, education, and the sustainable development of the area. The Geopark Karavanke is one of two UNESCO Global Geoparks in Slovenia. Legally and formally it is organized as a European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC). Together with partners it strives to protect and preserve geological as well as other natural and cultural heritage of the cross-border region and to support its sustainable development.

Key words: geopark, geological heritage, natural heritage, cultural heritage, sustainable development, geotourism, EGTC

Avtorji besedila:

DARJA KOMAR, doktorica znanosti, univerzitetna diplomirana inženirka geologije
Turistični rudnik in muzej Podzemlje Pece, Glančnik 8, 2392 Mežica, Slovenija
E-pošta: darja.komar@podzemljepece.com

GERALD HARTMANN, magister geografije in regionalnih študij
EZTS Geopark Karavanke, Hauptplatz 7, 9135 Železna Kapla/Bad Eisenkappel, Avstrija
E-pošta: gerald.hartmann@geopark-karawanken.at

DANIJELA MODREJ, univerzitetna diplomirana ekonomistka
EZTS Geopark Karavanke, Hauptplatz 7, 9135 Železna Kapla/Bad Eisenkappel, Avstrija
E-pošta: office@geopark-karawanken.at

MOJCA BEDJANIČ, magistrica znanosti, univerzitetna
diplomirana inženirka geologije
Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Območna enota
Maribor, Pobreška cesta 20, 2000 Maribor, Slovenija
E-pošta: mojca.bedjanic@zrsvn.si

LENKA STERMECKI, profesorica geografije ter univerzitetna
diplomirana prevajalka in tolmačka za nemški jezik
Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Območna enota
Maribor, Pobreška cesta 20, 2000 Maribor, Slovenija
E-pošta: lenka.stermecki@zrsvn.si

SUZANA FAJMUT ŠTRUCL, magistrica svetovanja, vodenja in upravljanja
malih podjetij, univerzitetna diplomirana inženirka geologije
Turistični rudnik in muzej Podzemlje Pece, Glančnik 8, 2392 Mežica, Slovenija
EZTS Geopark Karavanke, Hauptplatz 7, 9135 Železna Kapla/Bad Eisenkappel, Avstrija
E-pošta: suzana.fajmut@podzemljepece.com

Avtorji fotografij:

UROŠ GRABNER, TOMO JESENIČNIK, BALÁZS MEGYERI

COBISS 1.04 strokovni članek

Geoparki so geografsko zaključena območja z izjemno geološko in geomorfološko dediščino, ki ni pomembna samo v državnem, ampak tudi evropskem in svetovnem merilu. Poleg prevladujoče geološke dediščine so v geoparkih izjemno pomembne tudi ostale naravne in zgodovinske posebnosti ter arheološka, tehniška in ostala kulturna dediščina. Glavni namen geoparkov je ustrezno varovanje in popularizacija dediščine, izobraževanje ter trajnostni razvoj območja s pomočjo tako imenovanega geoturizma (Hartmann s sodelavci 2018). Njihov pristop »od spodaj navzgor« združuje varstvo območij s trajnostnim razvojem ter vključevanjem lokalnih skupnosti (medmrežje 1). Geopark je razmeroma mlada oblika varovanih območij; Evropsko mrežo geoparkov (European Geopark Network, EGN) so leta 2000 ustanovili štiri geoparki iz Nemčije, Grčije, Španije in Francije. Ideja o ustanovitvi mreže se je rodila na Mednarodnem geološkem kongresu na Kitajskem leta 1997, v Peking, kjer je bila posebna pozornost namenjena prav ohranjanju geološke dediščine. Poleg varovanja in promocije geološke dediščine je temeljni cilj EGN tudi povezovanje evropskih držav (Hartmann s sodelavci 2018).

Evropska mreža geoparkov, skupaj z Azijsko-Pacifiško, Latinskoameriško in Karibsko, Afriško, Severnoameriško in Indonezijsko mrežo tvori Svetovno mrežo geoparkov (Global Geopark Network, GGN), ki trenutno vključuje 229 geoparkov iz 50 različnih držav (medmrežje 2). GGN so ustanovili leta 2004, ko so se med seboj povezali

Slika 1: Območje čezmejnega Karavanke UNESCO globalnega geoparka.

evropski in kitajski geoparki. GGN že vse od ustanovitve deluje pod okriljem in s podporo organizacije UNESCO. Novembra 2015 je generalna konferenca organizacije UNESCO na svojem zasedanju odobrila statut in smernice novega mednarodnega programa IGPP (International Geoscience and Geoparks Programme) ter s tem ustanovitev UNESCO globalnih geoparkov (Hartmann s sodelavci 2018). Novi mednarodni program IGPP je v trenutku ustanovitve štel 120 geoparkov v 33 državah po svetu. Nadaljeval je s svojo temeljno vlogo, to je promocijo pomena varovanja geološke raznolikosti ob aktivnem sodelovanju z lokalnimi skupnostmi (Hafner 2018).

Karavanke UNESCO globalni geopark je član Evropske in Svetovne mreže geoparkov postal leta 2013. Zdaj je eden od petih čezmejnih UNESCO globalnih geoparkov v Evropi in na svetu. V Sloveniji je poleg njega še UNESCO globalni geopark Geopark Idrija, v vzpostavljanju pa je še tretji tovrstni geopark, Geopark Kras, čezmejni geopark med Slovenijo in Italijo.

Namen prispevka je predstaviti območje čezmejnega Karavanke UNESCO globalnega geoparka, cilje Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS) Geopark Karavanke ter aktivnosti, ki se izvajajo za njihovo izpolnjevanje.

Karavanke UNESCO globalni geopark

Geopark Karavanke se razprostira med dvatisočakoma Peco in Košuto, na območju, velikem 1067 km², ki ga poseljuje okrog 53.000 prebivalcev. Vključuje 14 občin – pet jih je na slovenski, devet pa na avstrijski strani državne meje. V Sloveniji so vanj vključene občine Črna na Koroškem, Mežica, Prevalje, Ravne na Koroškem in Dravograd, v Avstriji pa Zell/Sele, Gallizien (Galicija), Eisenkappel-Vellach/Železna Kapla-Bela, Sittersdorf/Žitara vas, Globasnitz/Globasnica, Feistritz ob Bleiburg/Bistrice nad Pliherkom, Bleiburg/Pliherk, Neuhaus (Suha) in Lavamünd (Labot) (slika 1).

Geološka zgradba Geoparka Karavanke je izjemno pestra, saj na tako majhnem območju le redko najdemo toliko raznolikih kamnin, ki vrh vsega pripadajo še različnim obdobjem Zemljine geološke zgodovine (slika 2). Pestra geološka zgradba je posledica stika dveh različnih geotektonskih enot – Vzhodnih in Južnih Alp, ki ju loči Periadriatski šiv oziroma Periadriatska prelomna cona – najpomembnejša tektonska prvina v celotnem alpskem prostoru (Herlec in sodelavci 2018).

Posledica pestre geološke zgradbe območja so številne geološke

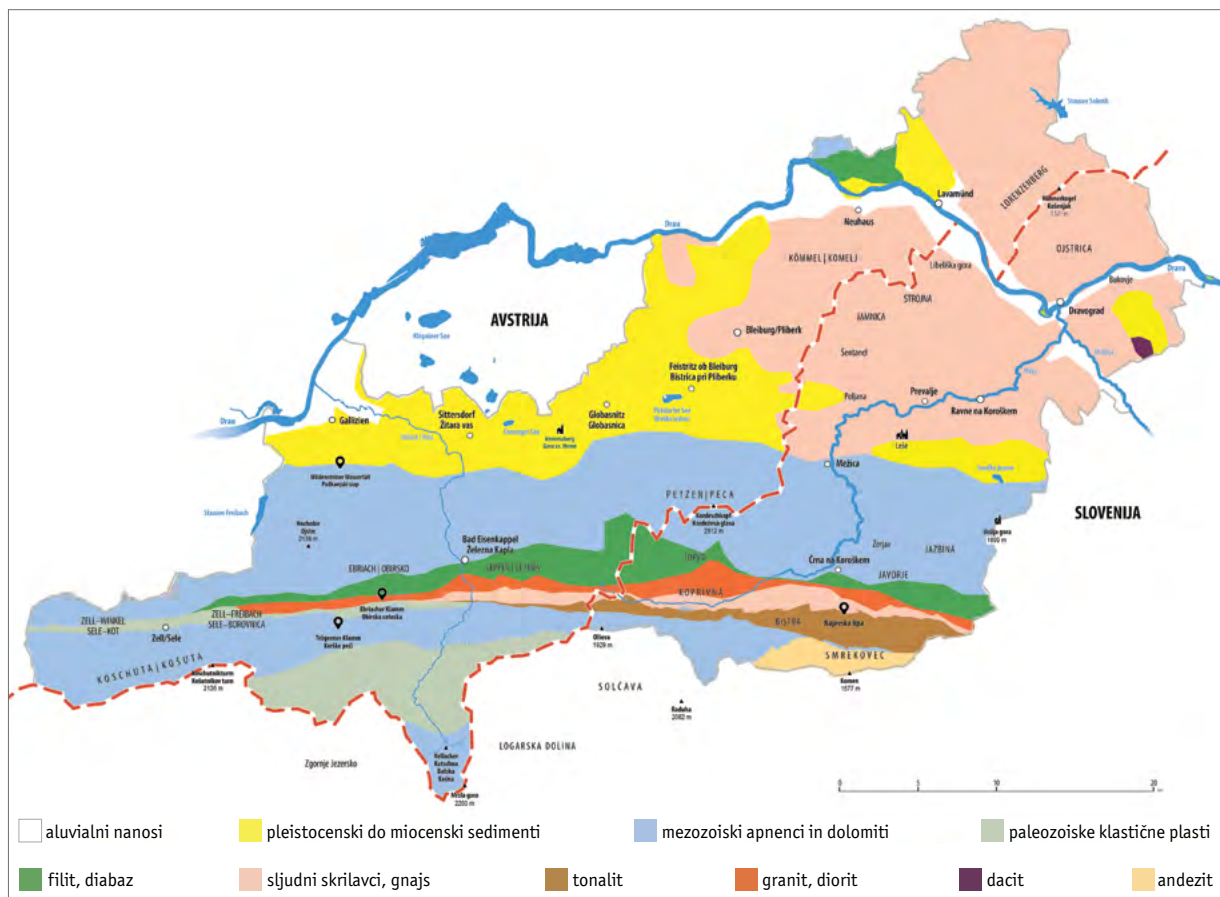
posebnosti, med njimi tudi takšne, ki so edinstvene v svetovnem merilu:

- nahajališče karnijskih krinoidov v dolini potoka Helene (Občina Črna na Koroškem), ki je eno od treh najbogatejših nahajališč v Evropi;
- rudnik Mežica kot eno od petih območij svinčevo-cinkovega orudjenja tega tipa v svetu (slika 3);
- nahajališče minerala wulfenita v Mežici kot najbogatejše tovrstno nahajališče v Evropi in eno najbolj znanih na svetu (slika 4);
- rudnik v dolini Tople (občina Črna na Koroškem), ki je v svetovnem merilu pomemben dokaz za

sedimentni nastanek tovrstnega
orudnja v nadplimskem okolju;

- klasično nahajališče minerala dravita na Dobrovi pri Dravogradu, eno od petih najpomembnejših tovrstnih nahajališč na svetu;
- periadriatska prelomna cona, ki je ena najpomembnejših elementov trka med Afriško in Evrazijsko litosfersko ploščo;
- Obirske jame v občini Eisenkappel-Vellach/Železna Kapla-Bela, kot najlepše naravne kapniške jame v Avstriji, ki so jih povsem naključno odkrili pri izkopavanju svinčovo-cinkove rude na pobočjih Obirja (slika 5);

Slika 2: Poenostavljen litološki zemljevid čezmejnega Karavanke UNESCO globalnega geoparka.

Slika 3: Mineral galenit, svinčev sulfid, PbS.

Slika 4: Mineral wulfenit.

- pobočja temno sive blazinaste lave v Obirski soteski v občini Eisenkappel-Vellach/Železna Kapla-Bela, ki potrjujejo nekdanje delovanje vulkanov (slika 6);
- številni izviri mineralne vode na območju prelomne cone na širšem območju občine Eisenkappel-Vellach/Železna Kapla-Bela;
- Podkanjski slap (Wildensteiner Wasserfall) v občini Galicija (Gallizien), ki je eden najvišjih prosto padajočih slapov v Evropi, poleg tega pa so tukajšnji rdeči apnenci izjemno bogati z aptihi amonitov, ostanki iglokožcev in ostalimi fosili (slika 7);
- premogovnik na Lešah (občina Prevalje) kot eden največjih in najsodobnejših premogovnikov tedanjega časa na območju Slovenije, ki je s premogom oskrboval najpomembnejše železarne v Evropi (Hartmann s sodelavci 2018).

Pravno-formalno je Geopark Karavanke vse do leta 2019 deloval kot Delovna skupnost (Arbeitsgemeinschaft),

nato pa so kot prvo tovrstno čezmejno združenje ustanovili Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje (EZTS) Geopark Karavanke, s sedežem v Avstriji. Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje je samostojna pravna oseba javnega prava in je instrument Evropske unije, ustanovljen za spodbujanje čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja. Tovrstna združenja omogočajo izvajanje skupnih projektov, izmenjavo

strokovnega znanja in boljše usklajevanje prostorskega načrtovanja (medmrežje 3). EZTS Geopark Karavanke si skupaj s svojimi partnerji prizadeva za varovanje in ohranitev tako geološke kot druge naravne in kulturne dediščine območja ter ozavešča o pomembnosti njenega varovanja. Njegovi glavni cilji so (Komar s sodelavci 2025):

- ohranjanje geoloških in naravnih virov ter kulture in kulturne dediščine na območju svojih članic;

Slika 5: Obirske kapniške jame.

Slika 6: Blazinaste lave v Obirski soteski.

- ozaveščanje, obveščanje in izobraževanje o Geoparku Karavanke, Evropski in Svetovni mreži geoparkov ter uveljavljanje geoparka;
- gospodarski razvoj geoparka, med drugim s sonaravnim turizmom ter
- splošno čezmejno sodelovanje in razvoj regije v smislu trajnostne regionalne politike.

Ohranjanje geoloških in naravnih virov ter naravne in kulturne dediščine na območju vključenih občin

Ohranjanje dediščine je na območju Geoparka Karavanke zagotovljeno s pravnimi akti, ki veljajo na območju obeh držav. Poleg sodelovanja s pristojnimi institucijami, kot je na primer Zavod za varstvo narave, Območna enota Maribor, Geopark Karavanke z aktivnostmi za ohranjanje naravnih virov sodeluje tudi v številnih mednarodnih in čezmejnih projektih.

Z alpskimi oziroma gorskimi povirji, ki so pomemben vodni vir in

zagotavljajo naravne ter socio-ekosistemske storitve, ki jih vse bolj ogrožajo podnebne spremembe in pritiski spreminjanja rabe tal, se ukvarja triletni Interreg Alpine Space projekt WATERWISE. Izvaja ga 12 projektnih partnerjev iz šestih držav (Avstrija, Francija, Italija, Nemčija, Slovenija, Švica) pod vodstvom Univerze v Neuchâtelu (Université de Neuchâtel) v Švici (medmrežje 4). Trajnostnemu upravljanju vodnih virov v čezmejnem prostoru Geoparka Karavanke je bil namenjen tudi Interregov projekt z akronimom KaraWAT, ki ga je koordiniral Geološki zavod Slovenije (medmrežje 5). Njegov glavni rezultat je bila priprava Strategije trajnostnega upravljanja vodnih virov v Karavanke UNESCO globalnem geoparku skupaj z akcijskim načrtom.

Vsaj tako kot pravna zaščita ali morda celo bolj je pomembno ozaveščanje ljudi, saj bo le ozaveščena javnost znala pravilno in primerno skrbeti ter varovati izjemno geološko, naravno in kulturno dediščino na območju

Geoparka Karavanke. Eden od njegovih ciljev je, da za geološko, naravno in kulturno dediščino navduši čim več ljudi, saj bodo ti dolgoročno postali »zavezniki« njenega varovanja.

Ozaveščanje, obveščanje in izobraževanje o Geoparku Karavanke, Evropski in Svetovni mreži geoparkov in uveljavljanje geoparka

V okviru zastavljenih ciljev je bilo že takoj ob vzpostavitvi Geoparka Karavanke izoblikovano sodelovanje med njim ter lokalnimi šolami in vrtci. Po letu dni priprave koncepta in načrta sodelovanja je leta 2011 potekalo prvo srečanje z ravnatelji lokalnih vrtcev in osnovnih šol. Istega leta je bilo izvedeno tudi prvo pilotno usposabljanje za učitelje in vzgojitelje v obliki programa Geopark letna tema.

Slika 7: Podkanjski slap v bližini Galicije.

V vseh teh letih je bilo obdelanih že 14 letnih tem, vsaka ima poseben, samosvoji naslov, ki pritegne: UNESCO Geopark – zelena učilnica, Mokrišča – v naravo s škornji, Tujerodne vrste – sovražniki ali prijatelji?, Gore – svet visoko nad nami, Raziskujmo svet travnišč, Tla pod našimi nogami, Minerali in kristali – čudovite stvaritve narave, Utrip narave, Mi smo UNESCO, Fosili – zgodbe iz preteklosti, Gozd – pestro, raznoliko, živo – v našem gozdu je zanimivo!, Vulkani – Zemlja bruha, na površju se nekaj zakuha, Dinozavri – izumrlo življenje na Zemlji, Voda in kamen – neločljivo povezana dela narave. V šolskem letu 2025/2026 je naslov teme Občuti naravo in varuj njeno srce.

Teme vedno vključujejo vsebine s področij geologije, varstva narave, biotske pestrosti in kulturne dediščine. Vsaka letna tema se začne z jesenskim srečanjem, kjer strokovnjaki predstavijo tematiko ter predlagajo aktivnosti, ki jih lahko vključimo v izobraževalne programe. Učitelji in vzgojitelji nato te vsebine vključijo v svoje delo. Spomladi temo dodatno osvetlimo s terenskim srečanjem, kjer jo predstavimo skozi praktične primere. Sledi zaključek s poročilom sodelujočih, ki izide v obliki Geo novičnika in posebnega priročnika. V vseh teh letih je v vseh tematskih aktivnostih sodelovalo 345 učiteljev in vzgojiteljev iz 111 vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Zadnjih pet let je program geoparka aktivno vključen tudi v tako imenovani katalog KATIS – Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v

vzgoji in izobraževanju Ministrstva za šolstvo Republike Slovenije ter v programu nadaljnega izobraževanja pod okriljem Inštituta za večjezičnost in transkulturno izobraževanje Pedagoške visoke šole na Koroškem (Institut für Mehrsprachigkeit und Transkulturelle Bildung, Pädagogische Hochschule Kärnten). V sodelovanju s šolami in vrtci so nastala številna nova didaktična gradiva. Poleg tega je bila v okviru projekta vzpostavljena tudi čezmejna mreža certificiranih Geopark šol, Geopark vrtcev oziroma Geopark izobraževalnih centrov. Učenci iz teh šol in otroci iz vrtcev zdaj redno obiskujejo območje geoparka, njegove delavnice, programe in dogodke (Komar s sodelavci 2025).

O pomenu naravnih virov Geopark Karavanke javnost ozavešča tudi v okviru svojih dogodkov, kot je na primer vsakoletni GEOfestival, ter z učnimi potmi, interpretacijskimi točkami in informacijskimi centri. Značilen primer je pred kratkim odprt

center za obiskovalce Geo.Dom (slika 8), ki je na čezmejni gori Peci, v bližini zgornje postaje kabinske žičnice, na nadmorski višini 1708 m. Gre za večnamensko stavbo, namenjeno prenosu znanj, informacij in gastronomiji, saj je v njenem prvem nadstropju restavracija »oben«.

Geopestroost območja gore Pece in njene povezave z globalnimi temami so predstavljene na privlačen način. Poseben prostor je namenjen naravoslovki in botaničarki Angeli Piskernik (1886–1967), ki se je rodila v Železni Kapli in se zavzemala za ustanovitev čezmejnega naravnega parka. Razstavniki prostor je namenjen predstavitvi bogate geološke, naravne in kulturne dediščine območja s posebnim poudarkom na rudarski zgodovini. Multimedijška in interaktivna razstava na igriv način ozavešča o okoljskih problemih in podnebnih spremembah. S pomočjo umetne inteligence se silhueta obiskovalcev spremeni v izbrano rastlino, medtem ko tehnologija

Slika 8: Center za obiskovalce Geo. Dom na gori Peci.

navidezne resničnosti (VR) ponuja zanimiv vpogled v notranjost gore Pece, ki je pomemben čezmejni vodonosnik. Geo.Dom zagotavlja tudi prostor za številnečasne razstave. Prva med njimi je razstava primerkov okamnelega gozda iz partnerskega grškega Lezbos UNESCO globalnega geoparka, ki o podnebnih spremembah javnost ozavešča s predstavitvijo preteklih podnebnih sprememb in njihovih posledic.

Predstavitev in interpretacija izjemne geološke, naravne in kulturne dediščine Geoparka Karavanke poteka tudi v obliki vodenih pohodov, ogledov in delavnic. Sodelovanje z organizacijo Interpret Europe je pripeljalo do skupnega Erasmus+ projekta z akronimom EMPATHS, v katerem sodeluje šest partnerjev iz štirih držav. Razvili bodo nov program usposabljanja,

namenjen strokovnjakom s področja varovanja dediščine in razvoja lokalnih skupnosti. Ti bodo uporabljali prakse participativne interpretacije dediščine za še učinkovitejše sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, da bi skupaj na novo opredelili način pri-povedovanja, doživljanja in razvijanja zgodb o dediščini ter ustvarili trajne povezave med tamkajšnjimi ljudmi in kraji (medmrežje 6).

Gospodarski razvoj geoparka, med drugim tudi s sonaravnim turizmom

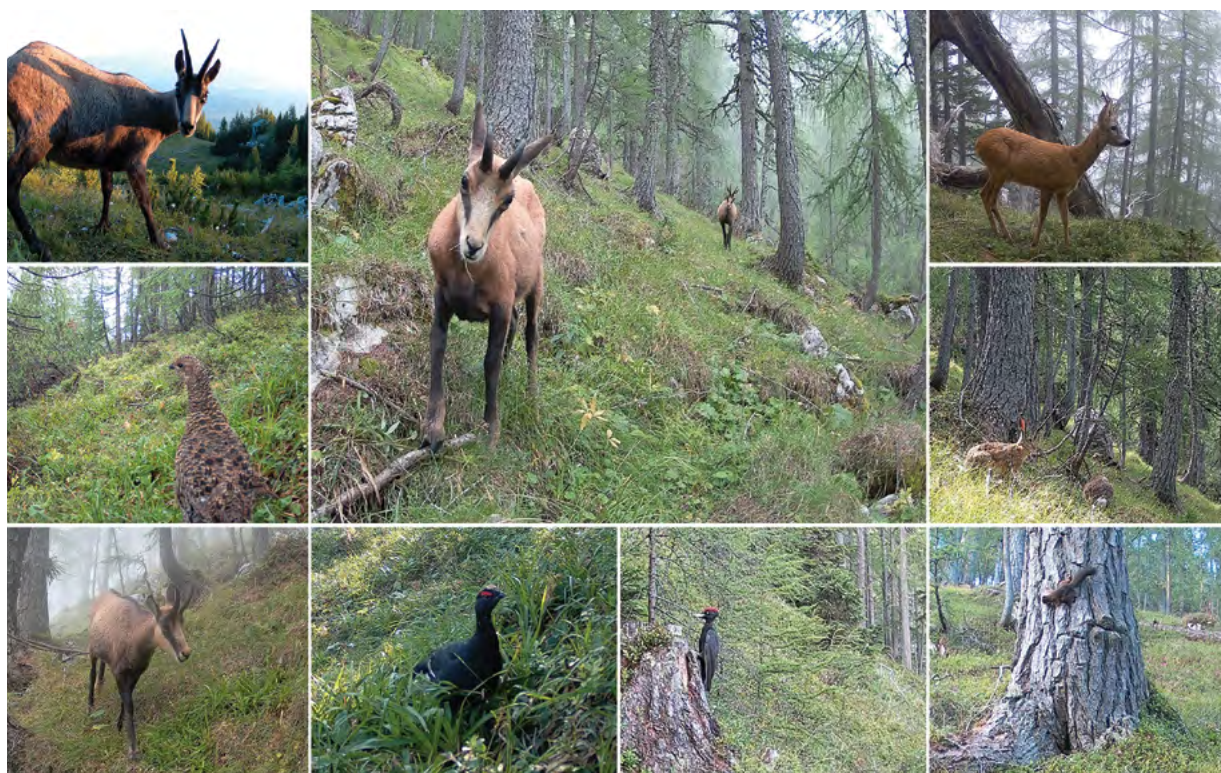
Na območju Geoparka Karavanke je bilo v preteklosti izvedenih že 11 čezmejnih oziroma mednarodnih projektov, trenutno pa je devet takšnih, v katerih je EZTS Geopark Karavanke vodilni ali projektni partner in obravnavajo različna področja, skladna z njegovimi cilji.

Projekt GreenTour (medmrežje 7) spodbuja razvoj trajnostne in odporne turistične ponudbe. Ta vključuje aktivno sodelovanje obiskovalcev pri varovanju narave, vzpostavitev sistema Geo.Hub-ov in interpretacijskih točk, digitalno upravljanje turističnih poti ter usmerjanje obiskovalcev glede na občutljivost naravnih območij. Izvajajo ga v okviru programa Interreg Slovenija–Avstrija, vanj pa je vključenih 6 partnerjev z obeh strani državne meje: EZTS Geopark Karavanke, RRA Koroška – regionalna razvojna agencija za Koroško d. o. o., Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Območna enota Maribor, Podzemlje Pece, podjetje za razvoj turistične in muzejske dejavnosti, d. o. o., KSL Tourismus Marketing GmbH in Tourismusverband Eisenkappel-Vellach.

Velik poudarek sonaravnemu turizmu daje tudi projekt z akronimom HUMANITA, ki ga izvajajo v okviru programa Interreg Central Europe in združuje 10 partnerjev iz Avstrije, Hrvaške, Madžarske, Italije in Slovaške. Na pilotnem območju geoparka se v okviru tega projekta preizkuša rešitve za ocenjevanje vplivov turizma na naravo, podpira upravljavce zavarovanih območij pri usklajevanju turizma z varstvom narave ter pripravlja akcijski načrt za izboljšave. S spremljanjem in usmerjanjem obiskovalcev na ključnih lokacijah (slika 9), z vzporednim opazovanjem divjih živali na območjih s povečanim obiskom za ugotavljanje vedenjskih vzorcev živali (slika 10) ter z ozaveščanjem javnosti projekt krepi varstvo naravne dediščine in ekosistemov (medmrežje 8). Leta 2025 sta bili v občinah Neuhaus (Suha) in Mezica

Slika 9: Števci za spremljanje obiskovalcev v okviru mednarodnega projekta HUMANITA na območju kolesarskega parka Bikepark Petzen/Peca.

Slika 10: Opazovanje divjih živali v okviru projekta HUMANITA.

odprti stalni zunanji razstavi avtorja in naravoslovnega fotografa Uroša Grabnerja o flori in favni Geoparka Karavanke, ki imata pomembno izobraževalno in ozaveščevalno vlogo tako za lokalno skupnost kot obiskovalce, saj poudarjata pomen ohranjanja ogroženih vrst.

Izzive, kot so izseljevanje s podeželskih območij, marginalizacija nekaterih skupin prebivalcev, znaki povečanega turističnega povpraševanja po skritih biserih dediščine in na drugi strani vrzeli v usposobljenosti, upravljanju ter obiskovalcem namenjenih proizvodih in infrastrukturi pa obravnava mednarodni projekt Danube GeoTour Plus (medmrežje 9). Multidisciplinarno partnerstvo, sestavljeno iz 11 partnerjev iz 10 držav, bo v okviru

projekta razvilo inovativno geopark doživetje, ki bo vključevalo virtualno doživetje z VR očali v okviru vodenih programov, pohodov in ogledov v interpretacijskih centrih na obeh straneh meje. Projekt poteka v okviru programa Interreg Danube Region.

Splošno čezmejno sodelovanje in razvoj regije s trajnostno regionalno politiko

Čezmejno območje Geoparka Karavanke ima skupno preteklost, saj je bila tukajšnja državna meja med Slovenijo in Avstrijo vzpostavljena šele po prvi svetovni vojni. Geopark Karavanke je tako po približno stoletju vnovič povezal južni del avstrijske Koroške s slovensko Koroško. Zаметki čezmejnega sodelovanja segajo v leto 1985, to pa se je okrepilo leta 2004

z vstopom Slovenije v Evropsko unijo in ustanovitvijo čezmejne Delovne skupnosti, imenovane Dežela pod Peco, ki je ob ustanovitvi vključevala 9 občin z obeh strani meje. V okviru čezmejnega projekta, ki ga sofinancira tudi Evropska unija, so med letoma 2007 in 2011 vzpostavili novo Delovno skupnost Geopark Karavanke, ki se ji je ob devetih že vključenih občinah priključilo dodatnih pet občin.

Primer geoparkovega aktualnega čezmejnega projekta, namenjenega splošnemu čezmejnemu sodelovanju in razvoju regije v smislu trajnostne regionalne politike, je projekt Connect2tourism, ki se izvaja v okviru programa Interreg Slovenija-Avstrija. Vanj sta poleg vodilnega partnerja EZTS Geopark Karavanke vključeni osrednji

regionalni razvojni agenciji z obeh strani meje RRA Koroška – Regionalna razvojna agencija za Koroško in Turistična regija Klopinsko jezero – Južna Koroška – Labotska dolina (Klopeiner See – Südkärnten – Lavanttal), ob njih pa še ključni instituciji upravljanja javnega potniškega prometa (Družba za upravljanje javnega potniškega prometa d. o. o. in Verkehrsverbund Kärnten GmbH), Dežela Koroška z oddelkom 7 in Urbanistični inštitut Slovenije. V okviru projekta bodo med drugim vzpostavili novo javno potniško povezavo v obliki čezmejnega pohodniškega avtobusa »Geoparkbus« ter rešitve tako imenovanega zadnjega kilometra (zadnjega odseka poti od javnega prevoza do dejanske končne destinacije), ki bodo namenjene lokalnemu prebivalstvu, nosilec turističnega gospodarstva in obiskovalcem, kar bo bistveno pripomoglo k čezmejni trajnostni

mobilnosti na območju Geoparka Karavanke (medmrežje 10). Testno obratovanje »Geoparkbusa« je potekalo poleti 2025.

Primer nadaljnjega aktualnega čezmejnega projekta, ki ga Geopark Karavanke zaradi številnih naravnih nesreč na tem čezmejnem območju v zadnjih petnajstih letih izvaja skupaj s strokovnjaki Geološkega zavoda Slovenije, Geosphere Austria in Regionalne razvojne agencije Koroške, je Interreg SI-AT projekt KaraMon. V okviru tega projekta bo vzpostavljen sistem za spremljanje zemeljskih plazov, izboljšala se bo opremljenost prostovoljnih gasilskih enot za primere nesreč na celotnem območju, vzpostavljen pa bo tudi čezmejni koridor za zagotovitev takojšnje čezmejne pomoči med operativnimi intervencijami (medmrežje 11).

Sklep

Geopark kot model trajnostnega upravljanja prostora je pomemben okvir za povezovanje geološke, naravne in kulturne dediščine z razvojnimi priložnostmi in lokalnimi skupnostmi. Karavanke UNESCO globalni geopark je poleg tega tudi čezmejni prostor sodelovanja, ki z jasno zastavljenimi cilji prispeva k dolgoročnemu trajnostnemu razvoju območja geoparka. Z izvajanjem ciljno usmerjenih aktivnosti omogoča celostno upravljanje prostora, hkrati pa ustvarja dodano vrednost tako za prebivalce kot turiste. Tako se Geopark Karavanke uveljavlja kot zgleden primer dobre prakse in dokazuje, da je varstvo geološke, naravne in kulturne dediščine možno združiti z inovativnimi oblikami razvoja ter tako ustvarjati dolgoročno korist za lokalno in širšo skupnost.

Viri in literatura

1. Hafner, M. 2018: Geoparki ohranjajo dediščino Zemlje in spodbujajo lokalni razvoj. *Proteus* 80/7, 8, 9.
2. Hartmann, G., Komar, D., Bedjanič, M., Fajmut Štrulc, S., Vodovnik, P. 2018: Skrivnosti, zapisane v kamninah. *Proteus* 80/7, 8, 9.
3. Herlec, U., Komar, D., Poltnig, W. 2018: Geološki pregled. *Proteus* 80/7, 8, 9.
4. Komar, D., Bedjanič, M., Hartmann, G., Fajmut Štrulc, S., Modrej, D. 2025: Čezmejni Geopark Karavanke ob deseti obletnici UNESCO globalnih geoparkov. *Geološki zbornik* 27.
5. Medmrežje 1: https://www.geopark-karawanken.at/sl/seite/view/egn_ggn (16. 9. 2025).
6. Medmrežje 2: <https://www.globalgeoparksnetwork.org/about/about-us> (16. 9. 2025).
7. Medmrežje 3: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/94/evropska-zdruzenja-za-teritorialno-sodelovanje-ezts> (16. 9. 2025).
8. Medmrežje 4: <https://www.geo-zs.si/projekt/sooblikovanje-resitev-trajnostnega-upravljanja-za-odporna-alpska-povirja/> (16. 9. 2025).
9. Medmrežje 5: <https://www.geo-zs.si/projekt/strategija-trajnostnega-upravljanja-vodnih-virov-v-karavanke-unesco-globalnem-geoparku-strategiezum-nachhaltigen-wassermanagement-im-karawanken-unesco-global-geopark/> (16. 9. 2025).
10. Medmrežje 6: <https://www.geopark-karawanken.at/sl/projekte/view/25> (16. 9. 2025).
11. Medmrežje 7: <https://www.geopark-karawanken.at/sl/projekte/view/20> (16. 9. 2025).
12. Medmrežje 8: <https://www.geopark-karawanken.at/sl/projekte/view/19> (16. 9. 2025).
13. Medmrežje 9: <https://www.geopark-karawanken.at/sl/projekte/view/21> (16. 9. 2025).
14. Medmrežje 10: <https://www.geopark-karawanken.at/sl/projekte/view/22> (16. 9. 2025).
15. Medmrežje 11: <https://www.geopark-karawanken.at/sl/projekte/view/23> (16. 9. 2025).